אג' מרדכי שומרון

סיכום ניסוי בגידול גוג'י ברי

הקדמה

הצמח גוג'י ברי – Goji (Lycium barbarum) הינו שיח רב-שנתי ממשפחת הסולניים, ושמו העברי הוא אטד פראי. הוא הגיע לארץ ממדבריות סין ומונגוליה, שם גידולו נפוץ. צבע הפרי הבשל אדום-כתום, גודלו 8-10 מ"מ והוא מניב פירות באשכולות מהאביב ועד לסתיו. הצימוח בחודשי האביב והקיץ נמרץ ויוצר שיח סבוך. בקיץ מצמיח הצמח נצרים רבים מבית השורשים. בחודשי החורף הצמח נכנס לתרדמה, והצימוח נפסק.

פרי הגוג'י ייחודי ונחשב כיום כמזון על (Super Food), משום שהוא אחד המקורות העשירים ביותר לנוגדי חמצון (אנטי-אוקסידנטים) הקיימים בטבע. לפי מדד ORAC של משרד החקלאות האמריקני (USDA), הוא מדורג בראש הטבלה כמזון בעל יכולת לספוג רדיקלים חופשיים, המזיקים לגוף.

בארצות הברית ובמערב אירופה, הגוג'י ברי הוא חלק מתפריט הבריאות משנות ה-2000. במרוצת השנים נעשו עליו עבודות מדעיות רבות, והן מצביעות על הימצאותם בצמח של 11 מינרלים חיוניים לגוף ו-22 יסודות קורט, בהם אבץ, סלניום, סידן וברזל (בכמות רבה), קרטנואידים, ויטמינים B,C,E ועוד, חומצות שומן ופוליסכרידים. תזונאים רבים סבורים כי צריכה של גוג'י ברי מחזקת את המערכת החיסונית, מעלה את רמות האנרגיה בגוף, מפחיתה חולשה ועייפות וכן ממתנת תיאבון, ובכך תורמת לתחושה טובה.

עד כה ניתן היה לרכוש בארץ רק גוג'י מיובש המיובא מסין ומראהו דומה לצימוק, אך ההעדפה של צרכני הפרי בעולם המערבי היא לפרי טרי ולמיץ הסחוט מהפרי הבשל.

בשנים האחרונות מגדלים בארץ גוג'י ברי בכמה אזורים: ברמת הנגב, בערבה, בבשור ובשרון. הפרי משווק בארץ כפרי טרי ונמכר במחירים גבוהים מאוד, ולכן ישנו ביקוש גובר והולך של חקלאים לגדלו. הגידול בארץ עדיין בראשיתו, ולכן יש ללמוד מהי השיטה המתאימה לגידול הצמח ועיצובו. הביקוש הרב והמחירים הגבוהים שציבור הצרכנים מוכן לשלם בעבור פרי טרי, הביאו לכך שבמרכז המחקר החקלאי ברמת הנגב החלו לגדל את הצמח וללמוד את הנושא לעמקו (בניהולו של מנהל המחקר עופר גיא). הצלחת המחקר בע"ה תביא לכך שבתוך שנים מספר יהפוך הצמח לגידול מסחרי ואיכותי לשוק המקומי וליצוא.

עד כה ישנם רק חקלאים בודדים בישראל המגדלים גוג'י ברי, ואלו פנו לרבנות הראשית לישראל לקבל אישור שיווק. כיוון שהצמח רב-שנתי, התעורר הצורך לבחון את הנושא מבחינה הלכתית.

בחזרה לעמוד התוכן

א. חיוב ערלה בגוג'י

השאלה ההלכתית שהתעוררה היא האם הצמח הוא אילן או ירק. המשמעות ההלכתית העיקרית היא לעניין חיוב ערלה. היות שהצמח רב-שנתי, לכאורה הוא חייב בערלה כדין כל צמח רב-שנתי המתקיים במשך שנים. אמנם הגוג'י גדל כשיח סבוך ולא כעץ רגיל עם גזע בודד, אולם תכונה בוטנית זו אינה פוטרת אותו מדין חיוב ערלה. מגדלי הגוג'י אמרו כי הוא מניב פרי כמה חודשים לאחר נטיעתו. תכונה בוטנית זו משמעותית לשיטת הפוסקים שסומכים על הרדב"ז,[1] הסובר שצמח המוציא פרי בתוך שנה מהזריעה נחשב לירק, ואין לנהוג בו דין ערלה.

בספר הלכות הארץ (עמ' 130, סעי' ו) נאמר כך:

> יש אומרים שצמח שנותן פרי תוך שנה אחת מן הזריעה, מוגדר בתור ירק ואין בו איסור ערלה, וכך פסקו כל רבני הספרדים בדורות האחרונים,[2] והרבה פוסקים חלקו על כך, כי אמת מידה זו אינה מובאת בתלמודים.[3] דוגמאות לצמחים כאלו: פפאיה, באבקו, פסיפלורה. ראוי לציין שכאשר מוכרים פפאיה ופסיפלורה בשווקים בכשרות רגילה (לא למהדרין), מסתמכים על הדעה המקלה הנ"ל.

נתבקשנו לבצע ניסוי ולבחון אם צמח הגוג'י נותן פרי בתוך שנה אחת מהזריעה.

ב. דו"ח הגידול

על מנת לבדוק אם הצמח אכן מניב פרי בתוך שנה מהזריעה, זרענו זרעים של גוג'י (מקור הזרעים במחלקת הגידול ברמת הנגב) באמצע חודש אלול תשע"ו. הכוונה בזריעה דווקא בסתיו הייתה לבחון את התנהגות הצמח לאחר שהוא בתרדמה בחורף ומועד ההנבה מתעכב בשל כך. הזרעים נבטו, והשתילים הצעירים נכנסו לתרדמה בחורף. באביב התחיל צימוח נמרץ, ובתחילת תמוז הפירות הבשילו. משך הזמן שחלף מהזריעה ועד להבשלה היה תשעה חודשים וחצי. זאת אף שהגידול נפסק בחורף למשך כחמישה חודשים.

גידלנו את הצמחים בשטח פתוח ולא בבית צמיחה (חממה). לא נקטנו אמצעים מיוחדים להמרצת הגידול, ואף לא הצללנו באמצעות רשת צל כמקובל אצל החקלאים. כל זאת כדי לבחון אם גם בתנאים טבעיים הקשים לצמח, הוא יניב פרי בתוך פחות משנה מזריעתו. כך אכן קרה בפועל.

---

1. שו"ת הרדב"ז, ח"ג סי' תקלא.
2. ברכי יוסף, יו"ד סי' רצד; שו"ת רב פעלים, או"ח ח"ב סי' ל; שו"ת יין טוב, יו"ד סי' יד; שו"ת יחוה דעת ח"ב, סי' כא, ח"ד סי' נב; הגר"מ אליהו, תחומין ז, עמ' 88–93; ואמנם עי' בשו"ת איש מצליח, ח"ב סי' מה, שחולק.
3. חזו"א שם; שו"ת איש מצליח שם.

בחזרה לעמוד התוכן

ג. בעיית הנצרים

אחת התכונות הבוטניות הבולטות של הצמח היא הצמחת נצרים מרובים מבסיס הצמח מעל הקרקע ומתחת לפני הקרקע (ראה תמונה). למי שאינו מסתמך על פסיקת הרדב"ז דלעיל ומתייחס לגוג'י כאל אילן החייב במניין שנות ערלה, תכונה זו תיצור בעיה קשה. לכל ענף היוצא מתחת לפני הקרקע יהיה צורך למנות שנות ערלה בנפרד, וממילא תמיד יהיו פירות ערלה על הצמח, ולא ניתן יהיה לאכול אותם. הפתרון לבעיה יוכל להיות באמצעות גידול של ענף בודד (או מספר קטן של ענפים) בהדליה והסרת כל שאר הנצרים באופן קבוע. פעולה דומה מתבצעת כיום במטעי הרימונים. ניסויים בשטח במשך מספר שנים יסייעו בלימוד הנושא לעומקו.

סיכום

א. צמח הגוג'י ברי מניב פרי בתוך פחות משנה מזריעתו.
ב. לשיטת הרדב"ז והפוסקים כשיטתו הוא פטור מערלה.
ג. למי שאינו סובר כרדב"ז, הצמח חייב בערלה. לפי שיטה זו יש צורך בפיתוח שיטת גידול שתתאים להתמודדות עם תופעת הנצרים הצומחים מבסיס הצמח ומניבים פרי לאחר חודשים בודדים. פירות ערלה אלו עלולים להתערב עם שאר הפירות.

תמונות של הפרי הבשל במכון התורה והארץ, וכן תמונה של הנצרים הצומחים מבית השורשים, ראה בכריכת החוברת.

בחזרה לעמוד התוכן